

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 50 K, na 1/2 strani 30 K, na 1/4 strani 15 K in na 1/8 strani 10 K. Pri večjih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 18. V Ljubljani, 30. septembra 1905. Leto XXII.

Obseg: Sosea Razumnika govedoreja — Poučno potovanje v Švico. — Umetna gnojila vam pomorejo! — Dolenjci in Štajerci, ne prenačite se s trgatvijo! — Kako se napravlja stanoviten in za kupčijo pripraven sadjevec. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Sosea Razumnika govedoreja.

XVIII. Oskrbovanje telet.

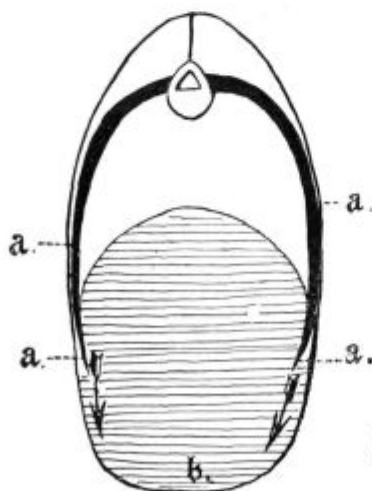
Doli pri starem Petru je v zadnjem času več telet poginilo. Na svet so prišla čila in krepka. Čez dva meseca je izginila njih čilost, postala so slabotna in tužna. Največ so ležala z nazaj vpognjeno glavo. Dobila so drisko, ki se ni dala ustaviti, in čez osem dni je vsaka živalca poginila.

Te nesreče stari Peter ni mirno gledal, temveč je sklenil vse narediti, da se jej zanaprej ogne. Dajal je teletom kamiličnega čaja, potem mleka in žganja, potem zopet kaj drugega. Pomagalo ni vse skupaj nič!

Nato je sklenil poslati po Razumnika. Ta naj mu pravo svetuje, kajti prišli sta zopet dva teleti na svet.

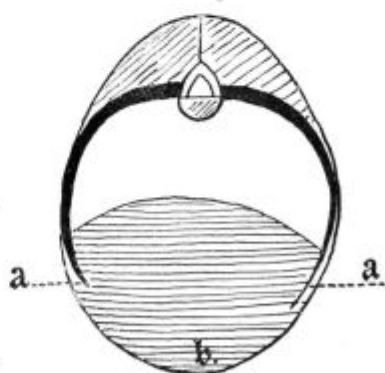
Razumnik je prišel. Videl je v stelji ravno pogiblo in silno shujšano tele. S paznim očesom je gledal

to tele in njega okolico. Poleg mrtvega teleta je ležalo drugo v vlažnem in temnem kotu, ki je pa bilo tudi že pri koncu. Po stenah je bilo vse mokro. Tla so bila kakor močvirje. Stelje je bilo tako malo, da so živali morale ležati na mrzlih tleh.

Podoba 84.

Rebra se dol vlečejo, ker je trebuh nabasan s slabo krmo. *a* rebra, *b* trebušna koža.

Podoba 85.

Lepo vložena rebra pri primerno napoljenem trebuhu s tečno krmo, *a* rebra, *b* trebušna koža.

„Vzdigni tole še živo tele,“ veli Razumnik. „Rad bi ga bliže ogledal in mu obtipal srce.“

Peter je vzdignil napol mrtvo tele. Z velikim trudom je spravil ubogo žival na noge. Žalosten je bil pogled na revše, čez in čez polno nesnage. Velike rjave lise od gnojnice so se poznale po plečih, po trebuhu in na stegnih. Živalca je silno smrdela.

„Teleta se ni mogoče dotekniti niti s palico,“ pravi jezno Razumnik. „Polno je nesnage in tule na tem mestu mora skoraj v gnojnici utoniti.“

„Letos imamo malo stelje,“ se opravičuje Peter. „S slamo moramo varčevati.“

„A to vendar ni ležišče za teleta,“ nevoljno odvrne Razumnik. „V takih razmerah ni čudno, če so teleta bolna in poginjajo.“

„Drugega prostora pa nimam,“ zagotavlja Peter. „V hišo za peč telet vendar ne morem devati.“

Za boljše ležišče pa vendar moreš skrbeti svojim ubogim živalcam,“ odgovori nevoljno Razumnik. „S par deskami se poceni da napraviti suho ležišče. Tudi steno lahko 1 1/2 m visoko z deskami obiješ. Vse to stane nekaj starih desek in par žeblicev. Kakršen je pa ta prostor sedaj, pa ni bivališče za mlade, občutljive živali. Tukaj se morajo mlade živali prehladiti, če leže s trebuhom v gnojnici in se s hrptom tišče mrzlih, vlažnih

sten. Vrhutega je tukaj v vsem hlevu največ prepaha, ker tule vodi luknja na prosto, ki niti ni s slamo ali s čim drugim zabasana.“

Tele je zopet padlo na svoje mokro ležišče. Slabotno je položilo glavo na mokro, vmazano slamo. Negnusna, redka tekočina je šla od njega in je vse okrog onesnažila.

„Ali tele še sesa?“ vpraša Razumnik.

Peter pokliče dekla. Ta je prišla napol mrtvo tele ter ga je tirala pod kravo, kjer je na tla padlo. Dekla je poskusila teletovo glavo privedi do vimena, a tega ni bilo mogoče doseči.

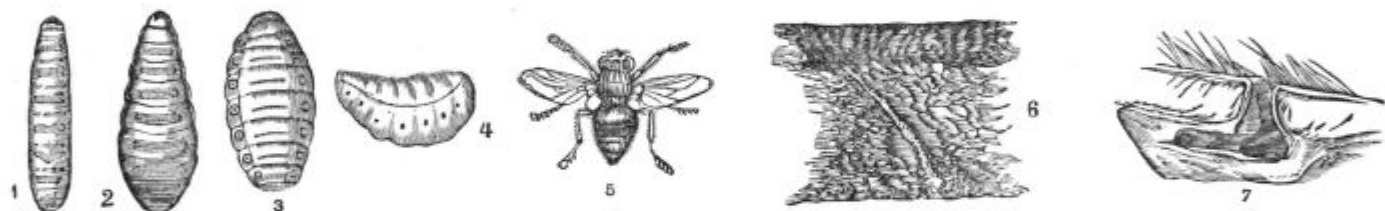
„Ne pije več,“ pravi dekla. „Misim, da bo kmalu poginilo.“

„Ali ne napajaš svojih telet iz posode?“ vpraša Razumnik. „To je vendar bolje in umestnejše.“

„To nam dela preveč truda,“ odgovori Peter. „Mi teleta privežemo h kravi, kjer morejo poljubno sesati.“

„Potem ni čudno, da tvoja teleta bolehajo,“ pravi Razumnik. Če so teleta sama sebi prepuščena, potem več pijejo, kakor morejo prenesti in prebaviti. Posledica tega so obolela čreva, driska in smrt. V tvojem hlevu je pač bolje, če teleta sesajo, kajti za napajanje pri tebi nedostaja zmisla, reda in snage.“

„Če enkrat vidim, kako se teleta iz posode napajajo, potem to tudi jaz zmorem,“ zagotavlja Peter. „Pač izprevidim, da na ta način ne sme naprej. Če mi pokažeš, kako ti ravnaš, bi me veselilo in bi ti bil hvaležen.“

Podoba 86.

Razvoj govejega zolja. 1, 2, 3 ličinka; 4 buba; 5 zolja; 6 rov v kožo; 7 duplina v koži, kjer je bila ličinka.

„Pridi danes popoldne k meni v hlev,“ pravi Razumnik. „Tam moreva več o vsem tem govoriti. Razentega ti svetujem, da ležišče telet tako popraviš, kakor sem že dejal.“

S prijaznim pozdravom se je poslovil od Petra, ki je obljubil, da popoldne pride v njegov hlev.

Med tem je tele poginilo. Peter je ogledoval mrtvi živali in jih je potem iz hleva spravil. Kmalu je prišel zopet v hlev z deskami, z latami in z orodjem. Do popoldne je izvršil Razumnikov nasvet. Tudi luknjo v zidu je skrbno zamašil. Dekla je privlekla suhe slame, in potem so dejali dve še zdravi teleti v ta suhi in gorki kot.

Popoldne je šel k Razumniku, ki ga je kar najprijazneje sprejel. Šla sta skupaj v hlev.

„Najprej poglejva mlado goved,“ prične Razumnik. „Kadar si to ogledava, pojdeva v kravji hlev in k teletom.“

Hlev za mlado goved je bil zelo prostoren. Bil je tri metre visok in svetloba je prihajala od dveh strani.

V tem hlevu je pa izboren zrak,“ je začuden dejal Peter. „Človek bi mislil, da je v sobi, ne pa v hlevu.“

„Odkod pa prihaja v hlev ta čisti zrak?“

V stenah imam oddušnike, ki tamle gori pod stropom končavajo,“ razlaga Razumnik. „Ker je vnanji mrzli zrak težji kakor gorki v hlevu, zato počasi pada in odganja slabega in segretega, ki gre iz hleva skoz oddušnik sredi stropa. V hlevu torej zaradi zračenja

ni treba odpirati oken. To je pozimi in pri slabem, viharnem vremenu vedno neprijetno.“

Peter je šel naprej. V nekem koču so bila privezana štiri teleta, ki so bila po kakih 12 tednov stara.

Hodnik zadaj za gnojničnim jarkom je bil lesen. Stene so bile z deskami obite.

Prostor, kjer so stala teleta, je bil zadaj za tretjino dolžine iz betona, in na njem so bile položene 10 cm debele deske (glej pod. 65.)

„Tvoja teleta stoje pa na deskah, sosed!“ vzklikne Peter. „Jaz sem mislil, da imaš hleve le s cementom tlakane.“

„Cementna tla so mi pregladka in tudi prehladna,“ pravi Razumnik. „Porabil bi preveč stelje, če naj imajo živali dovolj toplo. Krave od prehlajenja vsled mrzlih tal lahko dobe vnetico vimena, mlada goved pa dobi drisko ali še nevarnejše vnetje trebušne mreže. Tudi spodrsne se na gladkih cementnih tleh lahko, in to je nevarno.“

„Ti imaš teleta privezana?“ vpraša začudeno Peter. „Tega ne morem razumeti. V kmetijskih listih sem vedno čital, da naj se teleta v koču prosto pregibljejo.“

„Boljša reč večkrat prežene dobro reč,“ pristavi smeje Razumnik. „Ta prostor je pač zadosten za sprehanje telet, a reč ima svojo oviro. Če živali okoli tekajo, se priučijo razvad. Navadno se ližejo ali si med seboj dlako grizejo. Polizana in odgriznjena dlaka dela

v želodcu in v črevih dlačne žoge, ki morejo biti zelo nevarne, če zalaste črevo. Lizanje in glodanje more biti tudi povod hlapanju z jezikom, in to hočem preprečiti.“

„Jaz sem pa menil, da je pregibanje za teleta zelo potrebno,“ pristavi Peter. „Če so teleta privezana, potem se ne morejo pregibati.“

„Pregibanja seveda ne sme manjkati,“ nadaljuje Razumnik. „To je neobhodno potrebno pri vzreji mlade govedi. Noben živinorejec ne bo imel uspeha, če ima živali vedno na verigi. Gibanja pa mojim teletom ne manjka. Vsak dan morajo za nekaj ur na prosto. Pregibanje v hlevu ni dosti vredno napram pregibu na paši ali na tekališču.“

„Kje pa imaš pašo za teleta?“ vpraša Peter. „Jaz tvoje mlade živine še nikdar nisem zunaj videl.“

„Precej poleg hiše je majhen holmec in zraven gozdiček,“ pove Razumnik. „Med holmom in gozdom, na zavetnem, solnčnem bregu je tekališče. S ceste ga ni videti. Prostor je zelo primeren, je solnčen, in če živali sence žele, jo imajo blizu. Gozd jih tudi vetra brani.“

„Koliko stara teleta pa daješ na pašo?“ zopet vpraša Peter, kažoč vedno več zanimanja za Razumnikovo gospodarstvo. „Mlade živali se na prostem kaj rade prehlade!“

„Kakorhitro so teleta odstavljena, pa pridejo v lepem vremenu na pašo,“ odgovori Razumnik. „Kolikor hitreje se mlade živali na pameten način utrdijo, tem bolje je.“

„V tej starosti pač ne morejo na paši kaj jesti,“ meni Peter dvomeče. „Jaz vsaj sem se prepričal, da teleta v taki starosti ne pojedjo veliko trave, in potem tudi ne verujem, da bi zelenjava mladim živalim prijala. Ali ni tako, sosed?“

„V nečem imaš prav,“ odgovori vprašani. „Jaz svoja teleta v hlevu krmim kakor navadno do tedaj, da so popolnoma sita, in šele potem gredo vun. Pričnejo pa prav kmalu travo smukati. Ker niso na paši lačna, zato se tudi ne prenažro.“

Med tem pogovorom je prišla dekla odpirat vrata; teleta je odvezala, in mlade živali so veselo zbežale na prosto.

„Danes se pa vendar teleta ne smejo gnati na prosto,“ vzklikne nekako prestrašeno Peter. „Pravo aprilsko vreme je zunaj; sneg in vihar se menjavata, vmes pa dežuje.“

„Moja teleta so tega že zdavnaj vajena,“ pristavi Razumnik. „Starejša teleta hodijo celó pozimi za nekaj časa v sneg, in jim nič ne škoduje. To utrjuje in ohranjuje zdravje.“

Začudeno je poslušal Peter te besede, ki mu niso hotele v glavo.

„Zakaj sem pa potem moral luknjo v hlevu tako skrbno zamašiti, če mrzel zrak ne škoduje?“ vpraša čez nekaj časa.

„Dokler se živali na prostem gibljejo, jim mrzel zrak ne more veliko škodovati,“ poučuje Razumnik. „Škodljivo pa je, če mrzel zrak mirne živali piha le od ene strani. Na prostem se živali sameodsebe pregibljejo, če jim mrzli zrak ne prija, in gibanje je najboljšo sredstvo proti prehlajenju. V hlevu se pa ne morejo gibati.“

Dekla je prinesla koš sena in ga je zdevala v nizke jasli.

„To seno pa prekrasno diši, sosed; mora izborno tekniti!“ vzklikne navdušeno Peter.

„To je dobra krma; imaš prav, Peter,“ pritrdi Razumnik. „Star in resničen živinorejski pregovor slove: Najboljše seno teletom! in tako jaz delam. Najboljši svoj travnik se prav zgodaj pokosi, preden trava oleseni. Pokošeno travo po možnosti in kolikor vreme dopušča skrbno posušim in spravim. Seno hranim na posebnem kraju. Tako je torej moje seno za teleta. Telečji želodec ne more prebaviti trdega sena. Teleta dobivajo od neprimernega sena vzlic dodatnim tečnim krmilom vendar le velike trebuhe. Velik trebuh je pa pri teletih, kadar se razvijajo, zelo opasna reč. Velik trebuh prepreči dobro razvijanje in in obokanje reber, ker težak in velik trebuh trajno rebra dol vleče (glej podobi 84. in 85.). Pri krmljenju s slabim senom se tudi kosti, vezi in mišice ne morejo razvijati. Rastoče živali nikdar ne zadovoljijo živinorejca, ker so njih oblike neprimerne in posameznim delom nedostaja kreposti in moči. Resnično vzorna reja je le tedaj mogoča, če imajo skoziinskozi primerno seno na razpolaganje.“

„V tej zadevi sem jaz še zelo zadaj,“ odgovori odkritosrčno Peter. „Hočem si pa pomagati in tvoj nasvet upoštevati. Doslej so moja teleta dobivala isto seno kakor odrasla goved. Moja teleta so vedno imela prav poštene trebuhe in ne vzbočenih reber. Kaj pa tvoja mlada živina dobiva poleg sena?“

„Razen sena na dan preko 1 kg zdrobljenega ovsu in pšeničnih otrobov, in sicer malo več ovsu kakor otrobov,“ odgovori Razumnik. Oves predvsem pospešuje tvorjenje krvi in razvijanje mišic. Otrobi pa zaradi njih

vsebine fosforovokislega apna pospešujejo rast kosti. Močna krmila pokladam suha in pomešana z rezanico ter jim primešam nekoliko soli.“

„Ali teleta ne dobivajo oblode?“ vpraša Peter. „Jaz dajem vse otrobe v oblodi.“

„Razen posnetega mleka in vode moja teleta ne dobivajo nič mokrega,“ nadaljuje Razumnik. „Napajam jih zunaj na dvorišču, in sicer trikrat na dan. Tudi na paši imajo priliko piti.“

„Kako je pa s snaženjem pri tebi?“ vpraša zopet ukaželjni Peter, hoteč se pošteno okoristiti z ugodno priliko za pouk. Jaz doslej s snaženjem nisem veliko časa zamudil.“

„Vsak dan enkrat dam teleta dobro skrtačiti,“ odgovori Razumnik. Poleti se teleta polegtega tudi skrtačijo, kadar pridejo s paše.“

„Zakaj?“ vpraša Peter.

„To ima svoj tehten vzrok,“ pojasnjuje Razumnik. „V poletnem času roji goveji zolj (glej pod. 86.), ki poišče zlasti mlada goveda in zalega jajca na njih kožo. Iz jajec izvaljene ličinke se prerijejo v kožo, kjer se čez zimo razvijajo v ogrce, ki spomladi zopet iz kože izlezejo.“

„Saj ni nič škode, če ima živina ogrce,“ zavrača Peter. Pogosto sem čul, da je goved, ki ima veliko ogrcev, posebno dobra.“

„To je takole,“ razlaga Razumnik. „Zolj gre najrajši na govedo s fino kožo. Živali s fino kožo so navadno prav dobre. Odtod prihaja, da imajo ogrčaste živali za dobre. Z dobroto teh živali pa zolji niso v nikaki zvezi. Še celo velika sitnoba je, če se na kaki mladi živali veliko ogrcev naseli. Ko ogrci spomladi vun lezejo, more žival zelo oslabeti, ker prebadanje kože povzroča bolečine, žival trpi, izgubi tek in zaostane v razvitju.“

Veliko bolje je, če ni nobenega ogrca na živali, zato ni škoda za trud, teleta okrtati, ko pridejo s paše domov. Na ta način se odstranijo jajca od zolja, četudi ne vsa. Sedaj pa pojdiva v hlev, kjer so sesajoča teleta. O odstavljenju sva dovolj govorila.“

Šla sta v kravji hlev.

Poučno potovanje v Švico.

17. Ogleđovanje zadružnega skladišča v Winter-turu.

Jutro dne 22. avgusta je bilo deževno. Bali smo se, da nam slabo vreme pokvari vse nadaljnje potovanje; hvala Bogu pa, da se to ni zgodilo.

Ker je bil obisk skladišča napovedan na 9. uro dopoldne, bi si bili izletniki radi ogledali mesto Wintertur, ki slovi po svoji živahni in veliki obrtnosti; ali vreme tega ni pustilo. Da se čas porabi, sem po zajutru povabil vse gg. udeležnike k skupnemu razgovoru. Pojasnil sem pri tej priliki vse, kar je bilo na dosedanjem potovanju posebno poučnega za naše razmere. Opozarjal sem zlasti na zgledno skrbno ravnanje z gnojem in z gnojnico, na obilno pridelovanje krme, na močno gnojenje travnikov in sadnih vrto in na zgledno živinorejo, ki se odlikuje zlasti s skrbnim odbiranjem plemenskih živali in z močnim krmljenjem. Na vse to sem opozarjal, ker se da vse to tudi pri nas posnemati, če je količkaj zmisla in zanimanja za napredek. Po končanem razgovoru, ki so se ga udeleževali tudi nekteri gg. udeležniki, smo se podali proti skladišču.

Skladišče je mogočna dvonadstropna stavba, ki stoji blizu kolodvora, tik železnične proge. Na pročelju

ima velik napis „Zveza vzhodnošviških kmetijskih zadrug“.

Bližajoč se lepemu poslopju, ki je zgrajeno preprosto, ali vendar v modernem slogu, smo bili kajpada zelo radovedni, kaj se nam bo tukaj nudilo in kako posluje to skladišče. Že na dosedanji poti smo se pričali, da je zadruga misel močno vkoreninjena med Švicarji. Tam ne velja geslo „Vsak za sé, Bog za vse“, kakor je pri nas razširjeno, ampak tam nastopajo povsodi z združenimi močmi, kjerkoli je mogoče. In prav temu delovanju je mnogo pripisati, da je gospodarstvo tako uspešno. Povsodi smo našli živinorejske zadruge, mlekarke zadruge, sirarske zadruge itd., ki vse skrbe za kolikor mogoče ugodno prodajo domačih pridelkov in prirejkov. Pa tudi za ceni nakup kmetijskih potrebščin deluje vse polno kmetijskih zadrug. Najbolj se je združništvo dosedaj razvilo v vzhodni Švici. Tam posluje danes veliko število kmetijskih zadrug, ki ne oskrbujejo svojim udom samo kmetijskih potrebščin, kakor umetnih gnojil, kmetijskih strojev, raznega semena itd., ampak priskrbujejo tudi različno konsumno blago. Nekaj teh zadrug deluje na svojo roko, večina se je pa združila v trdno skupnost, v „Zvezo vzhodnošviških kmetijskih zadrug v Winterturu“, ki danes šteje 128 zadrug z 9200 udi. Največ zadrug je v kantonih Carih, potem v Aargau in Turgau. Združene zadruge so zavezane nasproti „Zvezi“ z zneskom do 300.000 K. Vse zadruge v zvezi so dobro organizirane. Na čelu jim stoje posebni oskrbniki, ki so trgovsko naobraženi, in so nastavljeni proti kavciji. Razentega se od strani zveze skrbno kontrolirajo.

Ko smo dospeli do skladišča, nas je prav ljubeznivo sprejel g. Schrämli-Steinmann, ki vodi vse podjetje in je temeljit veščak na polju zadrugne trgovine. G. Schrämli nam je z vso trgovsko zgovornostjo pojasnil razmere veznega delovanja in je razkazal vse raznovrstne zaloge, ki se nahajajo v skladišču.

Po njegovih besedah se je zveza ustanovila že l. 1887., tako da deluje sedaj že 18. leto. Do l. 1891. je delovala samo stem, da je posredovala nakup kmetijskih potrebščin, kakor umetnih gnojil, semen, strojev, močnih krmil itd. Od l. 1891. se je pa lotila prodaje na svoj račun in se je poprijela tudi prodaje konsumnega blaga. Od tega časa napreduje venomer. Ker ji je manjkalo za svojo trgovino potrebnih prostorov in skladišč, je l. 1899. zgradila svoje skladišče, ki je stalo 570.000 K, ki je pa spričo naraščajočega prometa že danes premajhno, tako da se bo moralo v kratkem razširiti. Dvonnadstropno poslopje se razteza na 3 strani, a dozidati bo treba še četrto stran. Vsi sedanji prostori so polni blaga, od podzemlja gor do podstrešja, ki je do zadnjega kotička popolnoma porabljeno. Vsa zaloga se ceni na 800.000 K. Blago se sklada in naklada v vagonih, ki se po posebnih relskih privažajo prav do skladišča. Pri zvezi je nastavljenih 45 oseb: 18 v pisarni, drugi v skladišču. Blagovnega prometa je imela zveza l. 1903. za 5.000.000 K. Rezervni zaklad znaša nekaj nad 100.000 K.

Po teh besedah smo začeli ogledovati skladiščne prostore. Najprej smo šli v podzemlje, kjer se nahajajo različne velike kleti za vino, olje, premog itd. Najbolj nas je zanimala vinska klet, ki obstoji iz več oddelkov. Kakor je povedal g. Schrämli, je vinska kupčija najbolj hvaležna in ima danes merodajen vpliv na vinske cene po vsi vzhodni Švici. Preteklo leto je zveza prodala 3.500 hl vina. Zaloga vina redno znaša 6000 hl; v skladiščnih kletih je prostora za

3400 hl, v najetih 10 kletih pa za 3000 hl. Vino se hrani v velikih sodih, ki drže po 30—40 hl, pa tudi po 100—300 hl. Sodi so hrastovi in se kupujejo po 10 K za hektoliter vsebine. Kleti so po 4 m visoke, ravni stropi so iz armiranega betona (sestave Hennebeg). Tla so betonirana, in kar nam je posebno ugajalo, tla so spodaj pod sodi odprta in pokrita le s peskom, zato da prihaja potrebna vlaga v klet. Ta naprava je v velikih kletih posnemanja vredna! V ostalem so kleti najmoderneje opremljene. V zalogi je okoli 20 vrst vin, posebno domačih vin, pa tudi vnanjih. Pokušali smo vino „Tiroler-Special“ pa tudi španska vina, ki se točijo po 40—60 h liter. Vsa vina se po dvakrat na leto pretočijo.

Vinska posoda se snaži s parom. V ta namen so postavili v zadnjem času parni kotel, ki se sedaj rabi tudi pri kuhanju žganja in za ogrevanje kleti, zlasti kjer se starajo črna vina.

V pritličju smo si ogledali prostore za kmetijske stroje in železaino. Stroje ima zveza le deloma v zalogi. Večji stroji se naročajo naravnost pri dotičnih tvornicah. Največ se prodaja strojev za košajo in za spravlanje sena in za pripravlanje krme. V veliki meri se zveza peča s prodajo umetnih gnojil, močnih krmil in kmetijskih semen. Umetnih gnojil se je lansko leto oddalo 659 vagonov, močnih krmil pa 282 vagonov. Ta števila mnogo govoré, če uvažujemo, da se vse to porabi v vzhodnem delu Švice. Velika je tudi kupčija s semeni. Razen kmetijskih semen se prodajajo tudi zelenjadna in cvetična semena. Najbolj nas je zanimalo poročilo o nakupu in prodaji deteljnega semena. G. vodja Schrämli je pravil, da so naročili iz Štajerskega 20.000 kg deteljnega semena, zajamčeno čistega predenice. Ko so pa blago preiskali, so našli vse polno predeničnega semena, in sicer semena debeložrnate predenice. Vse seme so morali zaradi tega še enkrat očistiti, in je pri tem čiščenju odpadlo 4000 kg v smeti, kar je povzročilo dotičnim oddajalcem veliko škodo. Tudi v prihodnje hočejo vsako vrečo posebej preiskati, da ne bo nobene sleparije.

Zveza se peča kakor rečeno tudi s prodajo konsumnega blaga, in z njim je skladišče založeno gor do podstrešja. Zveza prodaja sladkor, kavo, moko, petrolej, sukneno blago, suho in stekleno robo itd. itd. izkratka vse, kar se dobiva po različnih naših prodajalnicah. Samo sladkorja je oddala lansko leto 119 vagonov. Oddelek za sukneno blago ima svojega posebnega načelnika. Pregledali smo vse prostore v I. in II. nadstropju ter v podstrešju, in povsodi smo našli nele vse polno blaga, ampak tudi vzoren red in vzorno snago. Videlo se je na vsem, da je podjetje v prav spretnih rokah. Iz nadstropja v nadstropje in od podstrešja dol do pritličja so speljana posebna vzdigala, da se z njimi blago spravlja na določeni kraj.

Zveza posreduje tudi sadno kupčijo. L. 1903. je prodala 40 vagonov sadja, in sicer 24 vagonov namiznega sadja in 16 vagonov sadja za mošt. Te kupčije se je udeležilo 16 zadrug, ki so nabirale sadje od udov. Uspeh je bil prav ugoden. Dočim so dobili zadrugniki po 24 K za 100 kg jabolk, so jih morali drugod prodajati prekupcem po 14—15 K 100 kg. Sicer je pa g. Schrämli priznal, da je sadna kupčija najbolj nevarna in najlaže združena z izgubami.

Ko smo si ogledali skladišče, smo šli še v pisarniške prostore, ki so seveda najmoderneje in z vsem komfortom opremljeni. Tukaj nam je g. vodja Schrämli predstavil višjega revizorja g. Jakoba Koradija in

blagajnika g. Davida Angsta, ki sta drage volje podala nekaj pojasnil glede knjigovodstva. Kakor smo tukaj poizvedeli, prireja zveza tudi poučna predavanja o raznih vprašanih narodnega gospodarstva, zakonodajstva, zadružništva itd. V to svrhu ima mnogo poročevalcev in govornikov. Lansko leto je priredila 52 takih predavanj. Razentega je zveza prirejela knjigovodstvene tečaje in je izdala tudi poseben zadružni koledar.

Iz vsega smo se prepričali, da se je v Švici že mnogo storilo na polju kmetijskega zadružništva in da nam daje ta dežela tudi v tem oziru lep zgled. Zahvalili smo nazadnje g. vodja Schrämlija za prijazen sprejem in za prijazna razkazovanja ter smo odšli k obedu.

Umetna gnojila vam pomorejo!

Umna živinoreja v zvezi z mlekarstvom je danes v vseh poljedelskih pokrajinah edina kmetijska panoga, ki kaj nese in ki more kmetovalčevo blagostanje povzdigniti. Iz tega vzroka mora dandanes vsak razumen kmetovalec svoje gospodarjenje v tem zmislu umno preustrojiti ter poleg umnega ravnanja z živino predvsem gledati na zadostno pridelovanje krme.

Pri naših razmerah so še danes travniki, senožeti, košenice, rovti itd. najpoglavitejši prostori, koder pridelujemo glavno krmilo, t. j. seno. Ti prostori pa še niso tako obdelani, da bi dajali sena, kolikor bi ga lahko, zato naj gospodarji z umnim obdelovanjem teh prostorov vse naredo, da privedó pridelek do najvišje mogoče množine. Snažite in branajte svoje travnike spomladi, zlasti jim pa gnojite! Niti kapljice gnojnice se ne sme izgubiti, vsa mora na travnike. Hlevski gnoj po senožetih potresati ni umno, kajti od tega gnoja pride le tisto v zemljo, kolikor dež izpere, drugo se izgubi, se zavrže. Tako delo je tratenje gnoja. Tisto, ki dež izpere, je manj vredno kakor gnojnica, zato ne tratite gnoja, temveč skrbno zbirajte gnojnico in jo na travnike vozite.

Gnojnica in tudi gnoj imata povečini le dušik v sebi, ki vzbuja pač bohotno rast, a dela le seno, ki je glede redilne vrednosti bolj slami podobno. Travnške rastline potrebujejo za dobro razvijanje in za tvorjenje redilnega sena tudi rudninskih redilnih snovi, in sicer predvsem fosforove kisline in kalija. Teh redilnih snovi je mogoče dati rastlinam v zadostni meri le z umetnimi gnojili.

Seno in sploh krma, ki nima v sebi dovolj teh rudninskih snovi, ni tečna in ne redilna. Brez zadostne porabe primernih umetnih gnojil ne bo nihče vzrejal hitrorastoče in močne živine!

Izkušenj o izbornem uspehu pri porabi umetnih gnojil imamo sedaj že toliko, da nihče ne sme in tudi ne more o njih dvomiti. Rabite torej vsi umetna gnojila in imejte v mislih, da boste na travnikih imeli z umetnimi gnojili le tedaj popoln uspeh, če boste rabili tudi gnojnico, ki rastlinam daje neobhodno potrebna dušika.

Jesen, od meseca oktobra naprej, je pravi čas rabiti umetna gnojila na travnikih. Za travnike so primerna umetna gnojila Tomasova žlindra in kalijeve sol, oziroma namesto zadnje kajnit. Na oral je vzeti vsaj 300 kg žlindre in 100 kg kalijeve soli, oziroma 300 kg kajnita.

Zadnja leta so pokazala, da tistim, ki so rabili umetna gnojila, ni manjkalo krme. Učite se iz te izkušnje, da nihče ne zamudi takega gnojenja.

V zgodnji pomladi se odloči dober pridelek. Kdor je jeseni travnik pognojil z umetnimi gnojili in pozimi nanj navozil gnojnice, temu mrzla pomlad nič ne škoduje, trave in detelje se vzlic mrazu razvijajo, dočim na nepognojenih ali slabo, oziroma nepravilno pognojenih travnikih trava šele tedaj prične rasti, kadar zadostna toplota v zemlji vzbudi gnitje tistega, ki mora razpasti, če naj rastline dobe živeža. Taki travniki dajo vsled mrzle pomladi le redko travo.

Ravnajte se, kmetovalci, po tem nasvetu sebi v veliko korist ter pravočasno naročite še za to jesen potrebnih umetnih gnojil, ki jih ima družba za svoje ude vedno v zalogi.

Dolenjci in Štajerci, ne pre naglite se s trgatvijo!

Vkljub letošnjim neštevilnim uimam in vkljub hudemu nastopu raznih trtnih bolezní si je trtje malone povsodi toliko opomoglo, da je ponekod pričakovati srednje, ponekod pa prav dobre letine. Pa tudi kjer trtje prav slabo stoji, bo trgateg, če ostane stalno solnčno vreme, če že ne po množini, pa vendar po dobroti dobra.

Ker se pa grozdje zlasti poznih vrst ni moglo primerno razviti in dozorevati, si vsakdo jako škoduje, če se z letošnjo trgatvijo pre nagli. Sedaj, ko je dež zemljo dobro namočil, nikakor ne kaže pričeti že v tem mesecu s splošno trgatvijo, izvzemši če niso same zgodnje vrste, ker sedaj se bo grozdje napihnilo, in če bo količkaj lepo vreme, bo dan za dnem mnogo boljše.

Ravno od tega časa naprej, to je od druge polovice septembra, je grozdje v mrzlejših krajih vsak dan debelejšje in slajše, in v tem razmerju izgubiva vsak dan več kisline. Ta izprememba se vrši, posebno dokler so listi in grozdni peclji še zeleni. Ko grozdni peclji do polovice porjave, ko torej do polovice olesene, se grozdje sicer ne debeli več, pač pa se sok zgoščuje in izgublja kislino ter postaja istotako slajši.

Na to je posebno letos paziti. Zato naj se pa tam, kjer so letos trte napadle razne bolezni in koder so bile oškodovane po raznih nimah (toča, suša, solnčni ožig itd.), ne prične s splošno trgatvijo, dokler grozdje ne bo tako, kakor je gori povedano. Vsekako naj bi se v mrzlejših krajih pričelo s splošno trgatvijo šele proti polovici oktobra.

Fr. Gombáč.

Kako se napravlja stanoviten in za kupčijo pripraven sadjevec.

(Dalje.)

b) Hruške.

Pri nas hodijo v prvi vrsti v poštev hruške moštнице, posebno tepke, ozimke itd. Te imajo prilično mnogo sladkorja, pa še vsaj nekaj kisline, ki dela pijačo nekoliko prijetno in trpežnejo, dasi bi tudi njih moštu prijalo nekoliko več kisline. Žlahtne hruške pa zaradi pomanjkanja kisline, deloma tudi zaradi pomanjkanja sladkorja same zase za sadjevec nič ne veljajo. Treba jim je primesi. O njih povem pozneje nekaj več. Hruške, ki se rade omehčajo, se morajo prej rabiti, preden se omehčajo. Že tu naj bo omenjeno, da hruševca posebno rad cika, počrni itd., torej je pri napravljanju hruševca kakor tudi pozneje v kleti treba največ opreznosti. Hruške se morajo stiskati (prešati), njih sok ne sme priti preveč z železom v dotiko, marveč se mora po-

sežno snažno pod kipelno veho vršiti, posoda se mora pozneje pridno dopolnjevati itd. Hrušavec nekterih vrst ne povre že jeseni popolnoma. V njem ostane še po 1—2 % sladkorja, ki se šele spomladi razkroji. Nekteri devljejo hrušavec proti pomladi v šampanjske steklenice, kjer povro ostanki sladkorja, in tako se dobi peneca pijača. Seveda to ni pravi, fini šampanjec, kakor nekteri mislijo; fini šampanjec se dela samo iz finega vina. Le nespameten ali nevešč človek bi se morda dal prevariti, da bi tak hrušavec pil za pristi šampanjec.

Dober hrušavec ima po 6 prostornih % alkohola. Navadno se misli, da imajo hruške več sladkorja kakor jabolka, torej pijača iz njih več alkohola. To je pa samo zmeta; ker imajo hruške navadno manj kisline, se nam zde slajše, čeravno imajo mnogokrat manj sladkorja kakor jabolka. Hrušavec ima v 1000 delih le po 3—6 delov kisline. Pač pa imajo hruške navadno mnogo čreslovine. Ta na pr. v tepkovcu povzroči, da se tako naglo čisti in da je mnogokrat v okusu celo prekosmat.

2. Kakšno naj bo sadje.

Sadje za trpežen in dober sadjevec naj bo zrelo, zdravo in snažno.

Kadar je sadje na drevesu popolnoma dozorelo, ima tudi največ sladkorja. Oberi grozdje prezgodaj, in dobiš lažje, bolj kislo vino. Namoči napol zrele slive za kuhanje v sod, in dale ti bodo mnogo manj žganja kakor take, ki so na drevju dobro dozorele. Zrelo sadje ima torej največ sladkorja, pa tudi druge snovi so v njem v najboljšem razmerju, daje torej najmočnejšo in najtrpežnejšo pijačo. Zrelo sadje rado pada raz drevje. Če sadje otresamo, kadar je dobro dozorelo, bomo drevo najmanj poškodovali. Ne bo nam tudi treba drevje s preklami lomastiti. Mnogo sadja seveda tudi samoodsebe prerano odpade. Tega seve tudi ne bomo zavrgli. Napravimo pač iz njega pijačo za domačo rabo, ki se kmalu porabi. Če ga hočemo močnejšega in trpežnejšega napraviti, dodamo takemu moštu nekoliko sladkorja, na pr. če kaže moštna tehtnica 8 % sladkorja, po 2 kg belega sladkorja na 100 l. Popolnoma zrelo sadje pa ne potrebuje nič takih dodatkov. Čim bolj sadje dozori, čim ugodnejši so bili pogoji za zorenje, tem boljši bo sadjevec. Popolnoma tako kakor pri grozdju! V toplem letu daje sadje močnejšo pijačo kakor v hladnem, sadje iz toplih leg daje boljše pijačo kakor iz nižav in vlažnih leg. Drobne vrste so vobče boljše za pijačo kakor prav debele, od zdravih dreves boljše kakor od bolnih, posebno takih, ki je z njih listje prerano odpadlo. Sadje naj bo zdravo. Od fusi-kladija napadeno sadje rado daje sadjevcu grenkljat okus. Če je med sadjem, ki se melje, kaj gnilega, ti ne da nikdar prave pijače. Kalno, rado se spreminjajoče vino je posledica gnilega sadja. Gnilobo torej strani! To naj sadjarji posebno upoštevajo.

Sadje mora biti tudi snažno. Na to je gledati že pri otresanju. Kadar se sadje otresa, naj se pazi, da se preveč ne otolče. Otolčeno sadje se medseboj omaže ter se kmalu začne razkrajati. Ker se pa sadje vedno ne melje takoj, je to treba uvaževati. Kadar se sadje trese, naj se pod drevesom razgrne nekoliko slame ali kakšna plahta, zlasti na kamenitnih ali blatnih tleh. Sadje se ne bo tako razbilo in pa ne tako onesnažilo. Ko se je nekaj sadja natreslo, se pobere in potem šele se naprej otresa, da padajoča jabolka ne bijejo na že ležeča in jih ne poškodujejo.

3. Kako se s sadjem ravna pred mlenjem.

Nabrano sadje se ali takoj melje, ali se pusti, da zori. Hruške, ki se rade omehčajo, se takoj meljejo. Jabolka, zlasti pozna, naj se pa še na kupu nekoliko puste, da zoré. Ako spravimo jabolka za 8—10 dni v kupe, in če take kupe še celo s slamo pokrijemo, se nekoliko ogrejejo, in to njih zorenje zelo pospešuje. Po dr. Kalischu nastane v jabolkih pri tem zorenju iz škroba še do 3 % sladkorja, kar je enako 1.5 utež. % alkohola. Toliko močnejši postane torej jabolčnik. Pri tem zorenju izgubi sadje tudi nekoliko kisline. To dozorevanje, ki se pri nas še pre malo upošteva, naj bi se tudi med nami bolj udomačilo. Največ je pa tri tedne, kar se sme sadje tako pustiti. Če dlje časa tako leži, potem postane bolj močnato, se teže stiska in daje pijačo, ki se težko čisti. Navadno se začne mleti že pred tremi tedni, posebno če začne velik del sadja že poprej gniti.

Že prej smo omenili, da naj se sadje snažno spravlja. Pa vkljub snagi pri spravljanju ima le še mnogo nesnage na sebi, ki potem povzročajo, da pijača ostane kalna in da se tudi lahko na razne načine kazi. Važen pogoj je torej za zdravje in dobroto sadne pijače, da se sadje opere, preden se melje. To velja posebno glede sadja, ki je raslo ob prašnih cestah ali poleg tvornic, ali se je pri spravljanju oblatilo itd. Povsodi, kjer gledajo na to, da pridelajo snažno in dobro pijačo, se posebno drže načela, da mora biti sadje oprano. Kdor enkrat poskusi na videz snažno sadje prati, bo strmel, kako umazano vodo napravi, in verjel bo, da je pranje prepotrebno. Pere se lahko na isti preprost način, kakor se pere korenstvo, in sicer prosto v kadeh ali jerbasih, ali pa s pomočjo takih strojev, ki so za pranje korenstva. Večje moštarnice imajo seveda za to priličnejše priprave, ki jih pa tu ne bomo opisovali.

4. Mešanje sadja.

V sadjevcu morajo biti sladkor, kislina in čreslovina v gotovi množini, če hočemo, da bo sadjevec močan, trpežen in pa čist. Ker imajo razne vrste sadja teh snovi v različni množini, tako da sedaj ta, sedaj ona prevladuje, se z razumnim ravnanjem razmerje lahko zravna.

Sladka jabolka so le tedaj porabna, če se mešajo s kislimi ali z moštom iz kislega grozdja, na pr. s kakšnih brajd. Isto velja glede žlahtnih hrušek, ki jim manjka kislina. Če je pre malo kisline, mošt rad črni ali rjaví, rajši cika, se rad vleče, je bolj pustega okusa itd. Na 90 litrov takega hruševca se doda 10 lit. mošta iz prav kislega grozdja, pa se dobi trpežna in jako dobra pijača, ki izgubi vse slabe lastnosti samega hruševca. Če se pomore moštu iz sladkih jabolk ali hruševcu iz žlahtnih hrušek s kislimi jabolki, oziroma z moštom iz kislega grozdja, se mora moštu na 100 l dodati 250 g vinske kisline in 10—20 g tanina ali namesto tega 5 kg sadu črnega trna, oziroma njegovega soka.

(Dalje prib.)

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 180. V moji trtnici je trtam že sedaj odpadlo vse listje vsled peronospor, in sicer vzlic skratnemu škropljenju. Pač pa poganjajo zalistniki. Ali bodo take cepljenke spomladi porabne za prodaj in ali se korenine trtam vseeno razvijajo, četudi ni listja? (F. I. v K.)

Odgovor: Razvitek korenin je natančno v razmerju z razvitkom listja. Vsekako so tako bolne cepljenke slabo

razvite in imajo le slabotne korenine, zato sami lahko izprevidite, koliko bo sposobnih za prodaj.

Vprašanje 181. Imam poldrugo leto staro kobilu, ki se z životom vedno drgne ob zid in les, tako da je na repu, na vratu in na prsni izgubila že vso žimo, oziroma dlako. Mazal sem jo že z milnico in s slano vodo, a nič ni pomagalo. Odkod je ta silna srbečica pri konju in kako jo je zdraviti? (I. P. na Z.)

Odgovor: Dasi nič niste popisali, kakšna je koža, ki kobilu srbi, se vendar sme domnevati, da je Vaša kobilu grintava. To bolezen povzroča neka pršica, in sicer bodisi iz vrste onih, ki v koži žive, ali iz vrste onih, ki na koži in v dlaki žive. — Vsa bolna mesta je dobro odrgniti z zelenim milom ter je milo pustiti namazano ves dan. Nato se milo zmije, koža se dosuhega zdrgne in slednjic namaže z oljem, ki ima pridejanega 4 % kreozota. To zmes dobite v lekarni. Ako le ena pršica živa ostane, se grinte ponove, zato je delo natančno zvršiti, oziroma po potrebi ponoviti. Grinte so nalezljive.

Vprašanje 182. Pošljem Vam rastlino, ki jej pri nas pravijo „stari kruh“, in ktere gomolje pri nas rabijo posušene in stolčene za primes k goveji in prasičji krmi. Kakšna rastlina je „stari kruh“ in ali ima pokladanje njenega gomolja kaj zmisla? (A. Š. v Ž.)

Odgovor: Poslana rastlina, ki jo Vi imenujete „stari kruh“ je Bryonia dioica, ki jo slovenski imenujejo tudi „bluščec“, in sicer rdečejagodati. Gomolje te rastline ima v sebi neki strup (brionin), ki povzroča drisko, bluvanje in silno žene na vodo. Če se torej korenine bluščeca pokladajo, kadar je žival tako bolna, da ji dobro dé driska, bluvanje ali odganjanje vode, potem je to umestno, a redno pokladanje je nezmislno.

Vprašanje 183. Ali se dajo sodi od jesiha prirediti za vino in kako? (J. K. v B.)

Odgovor: Taki sodi se dajo za vino prirediti, če se zakuhajo z vročo sodovo raztopino. Soda pa mora tako daleč v doge predreti, kakor daleč je prodrli jesihi, sicer je vse delo neuspešno.

Vprašanje 184. Ali sme najemnik lova loviti divjačino po polju, ki je obsejano na pr. z ajdo. Imam lepo ajdo, ki so mi jo pa lovci pohodili in so mi naredili veliko škodo. Ali imam pravico do povračila škode? (A. Š. v Št. L.)

Odgovor: Po zakonu imate pravico do povračila škode, in sicer ne le za škodo, ki jo naredi divjačina, temveč tudi za tisto, ki jo naredijo lovci, gonjači in psi. Na posejanih njivah je pa pri Vas, t. j. na Štajerskem, sploh prepovedano loviti, in lovec niti na njivo ne sme stopiti. V tej zadevi je za Vas merodajen odlok štajerskega namestništva z dne 28. januarja l. 1853., čigar točka 10. slove: „Po žitu, po kakorsibodi obdelanih zemljiščih in po vinogradih pred trgatvijo ni dovoljeno najemniku lova ali lovecem sploh ne loviti in ne goniti. To se ne sme pod nobeno pretvezo goditi ter se tudi ne sme pustiti pse divjačino iskati. Na taka zemljišča stopiti niti ni dovoljeno s pretvezo, da se hoče le pogledati jajca in gnezda fazanov in jerebic.“

Vprašanje 185. Ali nadomesti umetni gnoj hlevskega na njivi, kamor sadim krompir. Kakšne vrste umetni gnoj je za krompir, kdaj in koliko ga je vzeti. Z umetnim gnojem hočem zato poskusiti, ker so njive v hribu in predaljene, vsled česar vožnja hlevskega gnoja preveč stane. Zemlja je črna publicca z apnenikom pomešana. (K. K. v Z.)

Odgovor: Z umetnim gnojem se dajo vse redilne snovi hlevskega gnoja nadomestiti, nikakor pa ne dobrodelni mehaniški učinek hlevskega gnoja v zemlji. Na publicasti zemlji seveda ta učinek ni posebno važen. Tri redilne snovi so, ki jih moramo rastlinam in tudi krompirju z gnojenjem dati, in

sicer dušik, fosforovo kislino in kalij. Zadnji dve se dasta spomladi s superfosfatom in s kalijevo soljo. Kajnita ne smete rabiti, ker je primes klorovih spojin strup za krompir. Dušik se da njivi le tedaj za krompir, če ni že odprej gnojna, in sicer v obliki čilskega solitra, žveplenkislega amoniaka ali v zvezi s superfosfatom kakor amoniakov superfosfat. Na ha je dati 2 q superfosfata in 2 q kalijeve soli.

Vprašanje 186. Kdaj je bolje branati travnike, sedaj jeseni ali spomladi? (M. V. v B.)

Odgovor: Brananje travnikov jeseni sicer ni škodljivo in tudi ne brez haska, vendar ni umestno, ker pičla korist ne poplača dela. Umestno je le pomladansko brananje, ki je velekoristno. Z brananjem odstranimo mah in predvsem zemljo zrahljamo, da se more vsaj ob vrhu prezračiti.

Vprašanje 187. Ali je ktera vrsta evkalipta, ki pri nas prezimi? (Pr. Š. v G.)

Odgovor: Evkalipta je v Avstraliji in v Tasmaniji nad 100 vrst. V poštev hodi le vrsta „eucalyptus globulus“, t. j. višnjevo gumijevo drevo, ki se v precejšnji meri nasaja že v južni Evropi ter uspeva še v Gorici in v južni Angliji. Pri nas bi, razen v Vipavski dolini, morda uspeval v kakšni zavetni južni legi; a še o tem dvomimo.

Vprašanje 188. Kako se dela črno vino? Potrebna je menda neka žična mreža za obiranje jagod. Ali se dobi kje taka mreža v trgovini? (Dr. J. K. v Č.)

Odgovor: Črno vino se pravzaprav dela kakor belo, edino s to razliko, da se pusti dlje časa kipeti na tropinah, in sicer zato, ker se črno vino sploh bolj trpko zahteva, poglavitno pa zato, da vino izluži po možnosti veliko barvila iz tropin. Tropine pa morajo biti pod moštom in po možnosti mošt in tropine zavarovane pred zrakom, da se ne dela cik. Iz tega vzroka se za napravlanje črnega vina rabijo posebne, zaprte kipelne kadi. — Mreža za ločitev jagod od hlastin se rabi pri umni napravi belega in črnega vina in delo z mrežo se imenuje rebljanje. Rebljalno mrežo dobite pri tvrdki „Administration der Weinlaube“ v Klosterneuburgu.

Vprašanje 189. Kaj je najprej storiti z novo vinsko stiskalnico iz hrastovega lesa, da bi les vinu ne škodoval. Pravijo, da jo je dobro s slanim kropom izprati. Ali naj jo od zunaj s karbolinejem namažem? (Dr. J. K. v Č.)

Odgovor: V tvornici kupljene stiskalnice ni treba za rabo poprej prirediti, ker je narejena iz parjenega lesa. Doma izdelana stiskalnica naj se dobro in opetovano izpere s kropom, ki mu jo dodati 1 % žveplene kisline. Pri tem delu pozor, ker je ta kislina zelo jedka! Stiskalnic ni mazati s karbolinejem, vsaj ne tistih, ki pridejo v dotiko z moštom. Tudi duh karbolineja v kleti ni dober za vino.

Vprašanje 190. Imam 8 tednov bolnega prasiča. Bolezen tiči v glavi in v sopilih, kajti zgornji del glave, od rilca do očes, je nekoliko otekel, skozi nosnice nič ne sope, temveč le skozi gobec. Ne je nič gostega, ampak le redko ter se mu pri jedi večkrat zaleti. Če mu ne dajem grenke soli, gre silno suho blato v trdih kosih od njega. Oči ima izbuljene in rdečkaste ter včasih tako hrope, da ga je daleč od svinjaka slišati. Kakšna bolezen je to, kako jo je zdraviti, in če ga zakoljem, ali je meso užitno? (I. R. v B.)

Odgovor: Vaš prasič ima vratno vnetje, ki se pri prasičih pogosto pojavlja. Vzroki tej bolezni so prehlajenje, zlasti kadar se vreme hitro izpremeni, ali mrzle noči, ki sledijo vročim dnevom. Prasiči, ki hodijo na pašo, dobe to bolezen, če vroči pijejo premrzlo vodo ali če se v mrzli vodi kopljejo. Pri takih prasičih je primerna krma najboljše zdravilo. Dajati jim je posebno kislega mleka, pinjenca in otrobove oblude. Na dan jim je dajati 50 g grenke ali pa Glavberjeve soli. Vsak dan je vrat zdrgniti z zmesjo iz 100 g lanenega olja in 50 g salmiakovega cveta. Tudi priporočajo

prasiča več ur neprenehoma po vratu drgniti s cunjjo, ki je v petroleju namočena. Bolezen je ozdravljiva, zato je prasiča le takrat zaklati, če je nevarnost, da se zaduši. Od takega zaklanega prasiča meso je seveda užitno.

Vprašanje 191. Volu se je spomladi na spodnji čeljusti naredila trda bula, ki je za pest velika. Bula se mu je že dvakrat predrla. Začetkom vola ni bolelo, sedaj pa čuti bolečino. Nekteri pravijo, da je to morska kost, drugi, da je bezgavka. Vol je dobil bulo bržkone od udarca ali sunka. **Kako je bulo na volovih čeljustih odpraviti?** Ali je bula nalezljiva? (J. Š. v V.)

Odgovor: Če je bula že v pričetku boleča in premečna in je posledica vdarca, tedaj jo je precej, ko se predere, dobro izprazniti in razkužiti, drugače se ponavlja in prične rasti divje meso. Če je pa bula trda in nepremična, potem tiči bolezen v kosti; kost postane gobasta in luknjičava, ali pa se naredi izrastek, t. j. morska kost. Iz takih bul se gnojnica prav pomalem izceja. V pričetku se tudi na kosti ležeče bule dajo z dobro operacijo in z razkuževanjem ozdraviti, pozneje je pa škoda vsakega truda in je bolje goved pravočasno mesarju prodati, drugače shira in slednjic vsled oslavljenja pogine. Take bule niso nalezljive, pač je pa domnevati, da so mladiči od bikov in krav, ki so imeli to bolezen, bolj ali manj tudi sami podvrženi takim kostnim boleznim.

Vprašanje 192. Ali imam kot najemnik lova tudi jaz izključno pravico sam **polhe loviti** na v zakup vzetem lovišču? (L. M. v B.)

Odgovor: Dasi spada polh med lovske živali, velja glede njega vendar izjema, in sicer ima pravico do polhov edino le posestnik na svojem zemljišču.

Vprašanje 193. Iz Vaših spisov spoznavam, kolike vrednosti je gnojnica, zato vprašam, če se izplača **narediti gnojniško jama** tudi le za 3—5 goved. Ali sme biti gnojniška jama tudi na dvorišču, kamor se bo stekala tudi straniščnica in gnojica od gnoja ter ali ne škoduje deževnica? (M. Š. v B.)

Odgovor: Gnojniško jama mora imeti razumen gospodar, in če ima tudi le eno govedo. Deževnica nič ne škoduje, ker je nje množina neznatna in gnojnice najmanj toliko izhlapi, kolikor pride deževnice. Seveda mora biti jama tako prirejena, da se deževnica ne steka vanjo iz vsega dvorišča ali celo s streh. Z ozirom na to, kolikokrat se gnojniška jama izprazni, se računa na goved $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{2}$ ali do $\frac{3}{4}$ kuhičnega metra vsebine na vsako glavo.

Gospodarske novice.

* **Prisrčna prošnjja.** C. kr. kmetijska družba ima svojo gospodinjsko šolo na jako primeren in cenil način nastanjeno v poslopju deškega sirotišča „Marijanišča“ v Ljubljani, ki je last dobrotornega društva sv. Vincencija. Vodstvo „Marijanišča“ je silno naklonjeno gospodinjski šoli in je svoje gospodarstvo edino šoli na ljubo preustrojilo v naprednem zmišlu ter je letos z ogromnimi stroški priredilo vzorne goveje in prasičje hleve, dasi se neprestano bori s pomanjkanjem denarja. Marijanišče oskrbuje 200 sirot, in to največ zastoj, s pomočjo milih darov, a ti darovi in sploh dobrotniki se vedno bolj krčijo, ker se dobrotljivost tudi od premnogih drugih strani zahteva. Velikih uslug, ki jih Marijanišče družbi izkazuje glede gospodinjske šole, družba ob svojih pičlih dohodkih ne more drugače poplačati, kakor da mu gre drugače na roko, in sicer s priskrbitvijo darov od kmetovalcev. Družba dobro vé, da kmetovalci ne

morete z denarjem podpirati Marijanišča na korist mnogim sirotam, ki so skoraj izključno kmetskega stanu, a premnogim kmetovalcem je prav lahko pedariti od svojih pridelkov porabnega živeža, ki za sirotiški zavod toliko pomemli kakor denar. Prav prisrčno prosimo p. n. gg. ude, ki količkaj zmorejo, da pošljejo družbi ali pa vodstvu Marijanišča kakih živil, zlasti krompirja, fižola in sadja. Bog povrni stoterokrat vsakemu, ki stori kaj za sirote! Stroški za vožnjo se seveda radovoljno plačajo, oziroma povrnejo.

* **Semenske rži** ima družba nekaj malega naprodaj ter jo oddaja, dokler je kaj zaloge, po 20 K 100 kg.

* **Opozarjamo na gnojenje z umetnimi gnojili prihodnje jesen** in prosimo gg. ude, naj gnojila, to je Tomasovo žlindro, kalijevo sol, oziroma kajnit, kmalu naroče, drugače bo težko točno postrezati, kajti jeseni je silen naval na železnicah in se mora računati z zamudami. Po dosedanjih izkušnjah bomo jeseni oddali kakih 150 vagonov umetnih gnojil, in to največ nadrobno, iz česar more vsakdo posneti, da je le ob pravočasni naročitvi mogoče premagati tako delo v zadovoljstvo čč. naročnikov. Cene so naslednje:

Tomasova žlindra 16 $\frac{0}{100}$, 18 $\frac{0}{100}$
za 100 kg . . . . . 5 K 80 h 6 K 40 h

Te cene veljajo le za oddajo nadrobno v vrečah po 100 kg, dočim za oddajo podružnicam na vagone po 100 vreč more družba ceno še izdatno znižati. Podružnice, ki leže ob železniški progi Trst-Ljubljana ali Reka-Ljubljana in naroče poln vagon, imajo tudi dobiček pri voznini, ker potem družba ne vračuni vožnje do Ljubljane, ki je v gorenjih cenah zapopadena, temveč le resnično plačano voznino.

Rudninski superfosfat po 7 K 50 h 100 kg z vrečo vred.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg.

Kalijevo sol po 12 K 60 h 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40 $\frac{0}{100}$ kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—13 $\frac{0}{100}$ kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kilija in se vrhutega še prihrani 3 K 90 h.

Kostno moko, kostni superfosfat, čilski soliter, roženo moko in druga gnojila se oddajajo po dnevni cenil.

Listnica uredništva.

M. V. v B. Sadje, ki pada na sosedov svet, kamor veje vise, je njegovo kakor tudi veje. Tem manj imate pravico zahtevati, da sosed odstrani gnojišče, kamor pada sadje. — Soseba ne morete siliti, da bi svoj svet iztrebil; če prerase grmo je na Vaš svet, ga torej morete odstraniti. — Družba oddaja svoje gospodarske potreščine izključno le udom, in oddaje ne more tako nadzirati, da bi kak ud kupljenega blaga ne oddal neudu.

Pr. Š. v G. Posamezni udje ali podružnice, ki Tomasovo žlindro skupno naroče, dobe pri vagonu 25 K popusta, ker družba prihrani stroške nakladanja, razkladanja ter vožnje iz kolodvora v skladišče in nazaj. — Brane tvrdke Umrath & dr. so prav dobre.

L. M. v B. Glede pogozdenja Vaših malovrednih senožeti se izvolite dogovoriti z okrajnim gozdarjem pri glavarstvu, ki Vam drage volje pojde na roko.

M. Š. v B. Če hočete narediti klet, kamor ne bo vhalaja voda, tedaj morajo biti tla in stene iz cementnega betona. — Če imate tako malo mleti, da se ne izplača mlin na bencinov motor, tedaj poskusite s tistim mlinom na gepelj, ki Vam ga zastopnik ponuja, a on se mora poprej pismeno zavezati, da vzame mlin nazaj, če ne bo tak, kakor obeta in kakor ga Vi zahtevate.